Vyskupas, rašytojas, tautos mokytojas: M. Valančius

Biografija

Motiejus Valančius gimė 1801 m. vasario 16 dieną (pagal Julijaus kalendorių) prie Salantų, Nasrėnų kaime, dabartiniame Kretingos rajone. Dar būdamas studentas išsiskyrė savo išmintimi, darbštumu ir neeiliniais gabumais. Į kunigus įšventintas 1828 m. Vilniaus katedroje. Teko dirbti kapelionu Mozyriaus ir Kražių mokyklose. Šviesi kunigo Motiejaus Valančiaus asmenybė patraukė net bažnyčios vyresnybės dėmesį. 1840 m. jis pradėjo profesoriauti Vilniaus dvasinėje akademijoje, kuri 1842 m. perkelta į Peterburgą. Į jį išvyko ir Motiejus Valančius. Žemaitijon grįžo 1845 m. ir tapo Varnių kunigų seminarijos rektoriumi. Būtent Varniuose jis parašė svarbiausią savo mokslinį veikalą „Žemaičių vyskupystė“. Knygoje išdėstyta Lietuvos bažnyčios, švietimo ir kultūros istorija. 1849 m. kunigas Motiejus Valančius Neapolyje (Italija) įšventintas į vyskupus. 1850-aisiais jis paskirtas vadovauti Žemaičių vyskupystei. Motiejus Valančius tapo pirmuoju vyskupu kilusiu ne iš bajorijos, o iš valstiečių luomo.

Veikla

Pirmąjį vyskupavimo dešimtmetį M. Valančius jėgas atidavė parapijų, Bažnyčios reikalams. 1851 m. aplankė 75 bažnyčias, o per kelias vasaras – visą vyskupiją, bendravo su žmonėmis, kurių buvo sutinkamas ir išlydimas kaip gerasis ganytojas. Pertvarkė vyskupiją ir Varnių kunigų seminariją. Kunigus ragino šviestis, lavintis. Apsileidusius dvasininkus keitė naujais, ypač Dvasinę akademiją baigusiais jaunais kunigais.

Per 25 vyskupavimo metus į kunigus įšventino 550 klierikų, Žemaitijoje pastatyta 30 mūrinių ir 20 medinių bažnyčių, kitos padidintos ir išpuoštos.

Vykdė veiksmingą blaivybės akciją. 1859 m. vyskupo iniciatyva įkurta Blaivybės brolija. Per mažiau kaip metus Blaivybės sąjūdžio (1858–1864) pasiekti rezultatai: 84 proc. Žemaičių vyskupijos gyventojų nebevartojo alkoholio, degtinės suvartojimas sumažėjo 8 kartus.

Lietuviškumo skleidėjas

M. Valančiaus laikotarpis duoda pradžią visai kovos už spaudos laisvę epochai. Carinei administracijai lenkų kalbą pašalinus iš viešojo gyvenimo, M. Valančius stengėsi, kad jos vietą užimtų lietuvių kalba mokyklose ir bažnyčiose. M. Valančius suorganizavo parapinėse mokyklose raštingumą lietuvių kalba.
Svarbiausias jo uždavinys buvo žadinti lietuvių atsparumo dvasią ir pasipriešinimą rusinimui.

Subūrė pirmąją knygnešių organizaciją, išugdė pasišventusių knygnešių būrį. Kai caro valdžia uždarė lietuviškas mokyklas, vyskupas ragino žmones vaikus mokyti namuose.

Kūryba

Motiejus Valančius rašė dvasinio ir religinio turinio knygas, skatino kitus apsišvietusius žmones rašyti gimtąja kalba. Populiariausi vyskupo kūriniai yra „Palangos Juzė“, „Antanas Tretininikas“, „Vaikų knygelė“, „Paaugusių žmonių knygelė“.

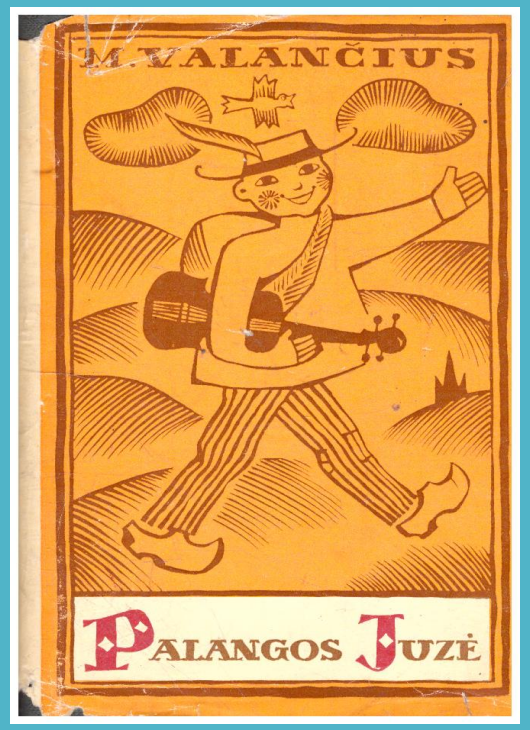

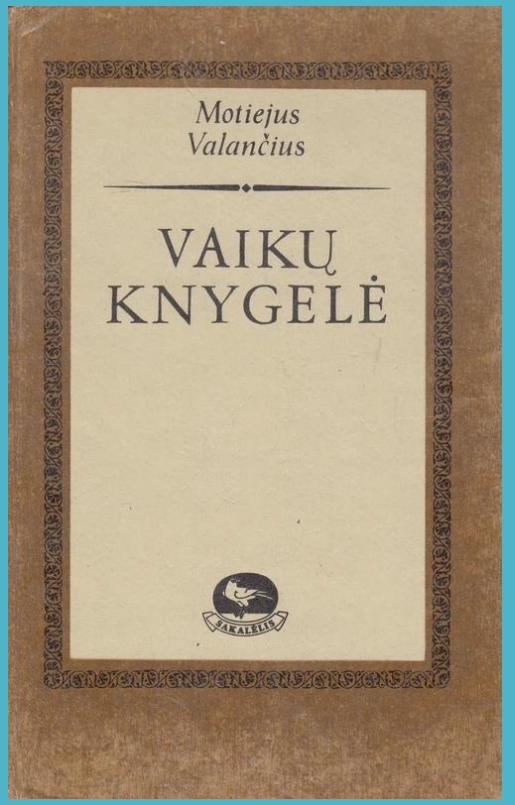

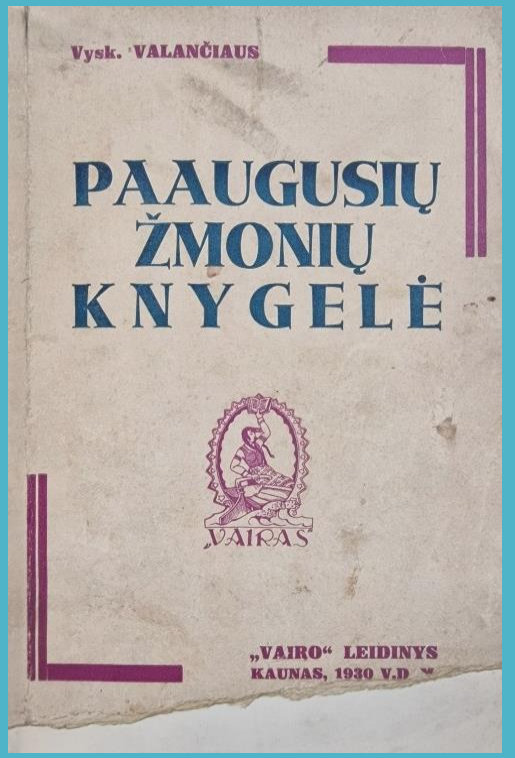

M. Valančiaus įamžinimas

- **Paminklai ir atminimo vietos**

Pastatyti paminklai (Varniuose, Nasrėnuose ir kt.).

Jo vardu pavadintos gatvės, mokyklos, bibliotekos.

Išsaugotos su Valančiumi susijusios vietos.

- **Muziejai ir atminimo erdvės**

Vyskupo Motiejaus Valančiaus muziejus Nasrėnuose.

Ekspozicijos, skirtos jo gyvenimui ir veiklai.

- **Valančius kultūroje**

Jo kūriniai leidžiami ir skaitomi iki šiol.

Minimas literatūroje, istorijos vadovėliuose.

Jo idėjos cituojamos kaip tautinio sąmoningumo pavyzdys.

- **Atmintinos datos ir minėjimai**

Rengiami jubiliejiniai metai, parodos, konferencijos.

Valančiaus vardas siejamas su tautiniu atgimimu.

- **Gyvas palikimas**

Valančiaus skelbtos vertybės (tikėjimas, kalba, švietimas) tebėra aktualios.

Jo darbai laikomi lietuviškos tapatybės pamatu.

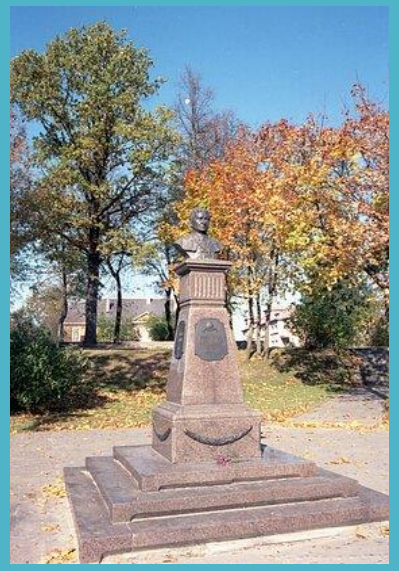

Vyskupo Motiejaus Valančiaus paminklas Varniuose | A. Ivinskio nuotr.

Motiejaus Valančiaus gimtinės sodyba-muziejus Nasrėnuose. Nuotr. Jolanta Klietkutė.

Sidabras Ag 925, kokybė \"proof\"
Skersmuo 38,61 mm
Masė 28,28 g

Monetos briaunoje yra užrašas: LIETUVIŠKAS ŽODIS, RAŠTAS IR TIKĖJIMAS - TAUTOS GYVASTIS
Monetos dailininkas Rimantas Eidėjus

Informaciją parengė Alina Malcienė
Rokiškio Juozo Keliuočio viešosios bibliotekos Lankytojų skyriaus vyresn. bibliotekininkė

Internete publikavo Tomas Gajauskas
Informacinių sistemų vyr. inžinierius

2026-02-10